

KS. JAROSŁAW WĄSOWICZ SDB* – PIŁA

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I EDUKACYJNA ARCHIWUM KOŚCIELNEGO NA PRZYKŁADZIE ARCHIWUM SALEZJAŃSKIEGO INSPEKTORII PIŁSKIEJ

W ostatnich dziesięcioleciach w środowiskach kościelnych wzrosło zainteresowanie prawidłową organizacją archiwów, zwłaszcza na szczeblu diecezji i prowincji zakonnych. Poprzez systematyczną edukację w tym względzie osób oddelegowanych do kierowania tego rodzaju instytucjami i kształcenie ich personelu, wypracowano już pewien model organizacyjny oparty na przepisach prawa kanonicznego, konstytucji zakonnych czy wewnętrznych rozporządzeń, takich jak statuty i regulaminy poszczególnych archiwów¹.

Kościelne instytucje archiwalne, oprócz podstawowego zadania, jakim jest gromadzenie, przechowywanie, naukowe opracowywanie i udostępnianie zasobu,

* Ks. Jarosław Wąsowicz SDB – dr historii, dyrektor Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej w Pile, e-mail: wonsal_@poczta.onet.pl

¹ Na polu edukacji archiwistów kościelnych podkreślić należy zwłaszcza zaangażowanie środowiska Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych na KUL, które zainicjowało w tym celu wiele szkoleń, sympozjów, wydaje regularnie także półrocznik naukowy. Por. J. Dziwoki, *System kształcenia archiwistów kościelnych w Polsce po 1945 r.*, w: *Archiwa w nowoczesnym społeczeństwie. Pamiętnik V Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich Olsztyn 6-8 września 2007 r.*, red. J. Poraziński, K. Strykowski, Warszawa 2008, s. 247-258; A. Hamryszczak, *Półrocznik „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (1959-2010)*, w: *Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów. Tradycje-role-perspektywy*, red. A. Królczyk, Kórnik 2010, ss. 163-168; W. Żurek, *Ośrodek Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w mijającym półwieczu*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej: ABMK), 86 (2006) s. 75-82. W ostatnich latach w podobną działalność włączyło się powołane do życia w 2003 r. Stowarzyszenie Archiwistów Kościelnych (SAK). Do jego zadań statutowych należy m.in. doskonalenie kwalifikacji zawodowych archiwistów kościelnych, działalność edukacyjna, organizacja spotkań i konferencji środowiskowych czy też działalność wydawnicza. Por. *Statut Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych*, „Archiva Ecclesiastica” (dalej: AE), 1 (2004) s. 24-25. O podejmowanych inicjatywach na bieżąco informuje strona internetowa SAK: www.sak.net.pl

wyszły także z szeregiem inicjatyw prezentujących swoje osiągnięcia badawcze². Dokonuje się to poprzez organizację licznych sympozjów i konferencji naukowych, działalność wydawniczą i wystawienniczą, także nawiązanie systematycznej współpracy podmiotów kościelnych z instytucjami państwowymi o podobnym do siebie charakterze. Archiwa kościelne mogą na tym polu poszczycić się wieloma osiągnięciami³. W niniejszym artykule przedstawione zostaną inicjatywy naukowe i edukacyjne podjęte w ostatnich latach przez Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej (ASIP).

1. Prezentacja Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej

Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej (ASIP) powstało z chwilą utworzenia nowej inspektorii salezjańskiej z siedzibą w Pile w grudniu 1979 r.⁴ Choć jej dekret erekcyjny datowany był na 16 grudnia 1979 r., nowa jednostka administracyjna zgromadzenia salezjańskiego samodzielnie działalność rozpoczęła dopiero z momentem nominacji jej pierwszego inspektora ks. Henryka Jacenciu-ka. Dekret księdza generała z 18 maja 1980 r. polecał pierwszemu przełożonemu inspektorii św. Wojciecha objęcie urzędowania 25 czerwca tegoż roku. Właśnie to wydarzenie należy uznać za faktyczny moment rozpoczęcia działalności nowej prowincji jako odrębnej jednostki administracyjnej w zgromadzeniu salezjańskim⁵. Pośród zorganizowanych wówczas agend inspektoratu powstało także archiwum bieżące, które z czasem zaczęło przybierać charakter archiwum historycznego, kiedy z Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Warszawskiej (ASIW) do swojego zasobu przejęło wszystkie akta dotyczące współbraci, którzy zostali przypisani do inspektorii św. Wojciecha oraz dokumentację dotyczącą jej poszczególnych placówek. Strukturę ASIP oparto o wytyczne domu generalnego zawarte w *Elementi giuridici e parssi amministrativa nel governo dell' Inspettoria*⁶.

Wraz z upływem lat przybywało materiału archiwalnego, głównie w ramach przyjmowania spuścizn po zmarłych współbraciach, który w miarę możliwości

² H. Robótka, B. Ryszewski, A. Tomczak, *Archiwistyka*, Warszawa 1989, s. 14; R. Kufel, *Stan polskiej archiwistyki kościelnej. Próba oceny*, ABMK, 89 (2008) s. 43. Zob. także: *Stowarzyszenie Archiwistów Kościelnych. Z ks. prof. dr. hab. Janem Związkim – prezesem Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych w Polsce – rozmawia ks. dr Paweł Maciaszek*, „Niedziela”, nr 49, 5 grudnia 2004 r., s. 12; J. Związek, *Słowo po wyborze i zarys programu działania Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych*, AE, 1 (2004) s. 53; J. Kopiec, *Potrzeba Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych*, AE, 1 (2004) s. 47-50; J. Marecki, *Słowo Prezesa wybranego podczas IV Walnego Zebrania Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych w dniu 29 maja 2008 roku w Warszawie*, AE, 5 (2008), s. 122-127.

³ Niektóre z nich zostały omówione w: L. Wilczyński, *Znaczenie archiwów kościelnych dla nauki polskiej*, w: *Archiwa w nowoczesnym społeczeństwie*, s. 201-212.

⁴ Centralne Archiwum Salezjańskie w Rzymie, sygn. F235, *Decreto di erezione canonica dell' Inspettoria Salesiana di Pila* (kopia). Zob. także: J. Wąsowicz, *Historia salezjańskiej inspektorii pw. św. Wojciecha z siedzibą w Pile (1979-2004)*, „Seminare”, 22 (2005) s. 97-133.

⁵ Por. A. Dziędziel, *Podział prowincji salezjańskich w Polsce. List okólny delegata Przełożonego Generalnego do współbraci obu prowincji*, „Biuletyn Salezjański Nostra”, 35 (1980) nr 2, s. 27.

⁶ *Elementi giuridici e parssi amministrativa nel governo dell' Inspettoria, Direzione Generale Opere Don Bosco*, Roma 2004, s. 172-183.

był porządkowany. Zmieniała się także koncepcja prowadzenia archiwum, ewoluując w stronę wyodrębnienia tej instytucji jako oddzielnej agendy inspektoratu. Zgodnie z salezjańską dokumentacją i zwyczajem, archiwum jest częścią sekretariatu inspektorii i głównym odpowiedzialnym za nie, jest sekretarz inspektorialny⁷. Ostatecznie reorganizacji pracy w archiwum dokonano w 2004 r. decyzją inspektora Zbigniewa Łepki, który dekretem z 6 listopada 2004 r. oficjalnie erygował Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej, jako dział zarządu inspektorii wyodrębniony z sekretariatu⁸. Na działalność archiwum przeznaczono nowe pomieszczenia: magazyn i pracownię⁹ oraz utworzono funkcję kierownika tej instytucji¹⁰. Opracowany wówczas został także statut i regulamin archiwum oraz projekty kierunków prac przy porządkowaniu zasobów.

Najobszerniejsza grupa akt w ASIP dotyczy rozwoju terytorialnego i personalnego inspektorii pilskiej, jej działalności apostolskiej, majątku i dziejów. Do cennych zbiorów należą także spuścizny. Po ks. Wiktorze Jacewiczu, znanym badaczu dziejów martyrologii duchowieństwa polskiego w czasie II wojny światowej, zachowało się wiele materiałów dotyczących dziejów Kościoła w Polsce w latach 1939-1945, pozyskanych przez niego oraz ks. Jana Wosia SDB w czasie pracy badawczej. Spuściznę po ks. Stanisławie Kosińskim tworzy natomiast znany zbiór *Acta Hlondiana* oraz wiele oryginalnych dokumentów dotyczących życia i działalności kard. Augusta Hlonda SDB i abpa Antoniego Baraniaka¹¹. Wśród cennych materiałów wymienić należy także spuścizny ks. Henryka Jacenciuka – pierwszego inspektora prowincji pilskiej, ks. Stanisława Ormińskiego, ks. Wacława Nowaczyka, oraz historyczną dokumentację najstarszych domów na terenie inspektorii w Aleksandrowie Kujawskim i Łądzie oraz Salezjańskiego Domu Dziecka w Rumi, zlikwidowanego przez władze komunistyczne w 1960 r. Badacze korzystający z archiwum mają także do dyspozycji bogaty księgozbiór biblioteki podręcznej ASIP¹².

⁷ Por. Artykuł 159, *Regulaminy Ogólne Towarzystwa św. Franciszka Salezjego*, Rzym 1986, s. 363; W starej wersji artykuł ten brzmiał: „Inspektor obierze sobie sekretarza, którym może być jeden z Radców; jemu też powierzy archiwum inspektorialne”, Por. Art. 356, *Regulaminy Towarzystwa Salezjańskiego*, Warszawa 1925, s. 149

⁸ Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej (dalej: ASIP), Akta Kancelarii ASIP, akta bez sygn., Dekret ks. Inspektora Zbigniewa Łepki erygujący Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej, Piła 16 listopada 2004 r.

⁹ Więcej na temat organizacji pomieszczeń ASIP zob. J. Wąsowicz, *Adaptacja pomieszczeń na potrzeby archiwum kościelnego*, w: *Ochrona zasobu archiwów kościelnych*, red. A. Laszuk, Warszawa 2012, s. 39-45.

¹⁰ W l. 2004-2014 był nim ks. Jarosław Wąsowicz SDB, autor niniejszego opracowania

¹¹ Na temat zbioru „Acta Hlondiana” zob.: M. Babicz, *Biblioteka*, w: *50 lat Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie nad Wartą (1952-2002)*, red. M.T. Chmielewski, Łąd 2002, s.181-182; M. Banaszak, *Acta Hlondiana*, w: *Kościół katolicki na ziemiach Polski w czasie II wojny światowej*, t. 3: *Materiały i studia ATK*, red. F. Stopniak, Warszawa 1978, s. 71-73; M. Hołownia, *Ksiądz Stanisław Kosiński (1923-1991) – Twórca zbioru Acta Hlondiana*, Lublin 1994, mps, (praca mgr napisana pod kierunkiem ks. prof. Stanisława Wilka na Wydziale Teologii KUL, Zbiory Biblioteki WSD TS w Łądzie).

¹² ASIP, t. Listy okólne inspektora Marka Chmielewskiego, akta bez sygn., M. Chmielewski, Powrót do historii Ks. Bosko, Piła 31. 01. 2012 r.; zob. także: J. Wąsowicz, *Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej*, AE, 4 (2007) nr 4, s. 133-136; tenże, *Troska o dziedzictwo historyczne w sale-*

Zasadnicza część działalności archiwum w ostatnich latach skierowana była na porządkowanie i opisywanie zasobu. Dodać należy, że prace te trwają nadal. Udało się jednak w tym czasie podjąć kilka inicjatyw, poprzez które archiwum mogło zaprezentować swoją działalność na zewnątrz i zainicjować ważne projekty badawcze.

2. Organizacja wystaw i ekspozycji muzealnych

W latach 2004-2011 Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej we współpracy z innymi instytucjami zorganizowało kilka wystaw, które spotkały się z dobrym przyjęciem. Największa z nich została zorganizowana z okazji 25-lecia Inspektorii św. Wojciecha w Pile w Muzeum Okręgowym. Ta jubileuszowa ekspozycja została otwarta 29 stycznia 2005 r. i była dostępna dla zwiedzających przez miesiąc czasu. Scenariusz wystawy opracował ks. Jarosław Wąsowicz SDB, natomiast o jej stronę plastyczną zadbała Małgorzata Fijałkowska z Muzeum Okręgowego. Zaprezentowanie w pilskim muzeum eksponaty pochodziły ze zbiorów: Muzeum Misyjnego w Salezjańskim Ośrodku Misyjnym w Warszawie, Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie, Muzeum Parafialnego w Czerwińsku oraz zasobów Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej. Wszystkie związane były z historią zgromadzenia salezjańskiego w Polsce i na świecie oraz z historią Inspektorii św. Wojciecha w Pile¹³. Staraniem inspektoratu wydany został przy tej okazji pamiątkowy folder z krótką historią Zgromadzenia Salezjańskiego ze szczególnym uwzględnieniem dziejów Inspektorii św. Wojciecha w Pile oraz przewodnikiem po wystawie wzbogaconym fotografiami eksponatów¹⁴.

Kolejna wystawa przygotowana przez archiwum salezjańskie związana była z 25. rocznicą wprowadzenia stanu wojennego. Zorganizowana została przy okazji sympozjum *Solidarność Pilska w podziemiu*, które odbyło się 13 grudnia 2006 r. w auli Szkół Salezjańskich w Pile. Zaprezentowano na niej wydawnictwa podziemnej „Solidarności”, fotografie, książki drugiego obiegu oraz oryginalne transparenty z tego okresu. Większość eksponatów pochodziła ze zbiorów specjalnych ASIP. Wspomniane sympozjum ubogaciła także dyskusja panelowa z udziałem działaczy pilskiego podziemia. W kościele pw. Św. Rodziny w tym

zjańskiej inspektorii św. Wojciecha w Pile, w: *Historia Ecclesiae in Pomerania. Księga Jubileuszowa poświęcona ks. prof. zw. dr. hab. Lechowi Bończa-Bystrzyckiemu*, red. Z. Lec, G. Wejman, Szczecin 2008, s. 272-275; S. Daukszewicz, *Archiwum salezjańskie*, „Ekspres Lokalny”, nr 4, 30 stycznia 2007 r., s. 19. W roku 2014 ukażą się drukiem następujące referaty dotyczące zasobu ASIP, wygłoszone przez ks. Jarosława Wąsowicza: *Materiały do dziejów diecezji gorzowskiej w Archiwum Salezjańskim Inspektorii Pilskiej* (Konferencja naukowa z okazji Dziesięciolecia Archiwum Diecezjalnego w Zielonej Górze, Zielona Góra 23 października 2013 r.); *Materiały do dziejów diecezji Koszalińsko-Kołobrzeszkiej w Archiwum Salezjańskim Inspektorii Pilskiej* (Konferencja naukowa z okazji 10-lecia archiwum diecezjalnego w Koszalinie, Koszalin 5 listopada 2013 r.)

¹³ J. Wąsowicz, „Daj mi dusze, resztę zabierz...” Otwarcie wystawy z okazji 25 – lecia powstania salezjańskiej Inspektorii św. Wojciecha w Pile, „Kronika Inspektorialna”, 1 (2005) s. 1-3.

¹⁴ Tenże, *Daj mi dusze, resztę zabierz... Wystawa z okazji 25. lecia powstania salezjańskiej Inspektorii św. Wojciecha w Pile*, Piła 2005.

dniu odprawiona została uroczysta msza św. w intencji ofiar stanu wojennego, internowanych i ich rodzin, wszystkich, którzy walczyli w latach 80. XX wieku o wolną Polskę. Po zakończeniu Eucharystii, w auli Wyższej Szkoły Biznesu w Pile, nastąpiło przekazanie sztandaru dla Stowarzyszenia Internowanych i Represjonowanych¹⁵. Dodać należy, że wspomniane uroczystości zapoczątkowały trwającą po dziś dzień współpracę ASIP z „Solidarnością” oraz wspomnianym stowarzyszeniem represjonowanych w stanie wojennym. Głównym celem współdziałania jest krzewienie wśród młodzieży postaw patriotycznych i promocja historii pilskiej „Solidarności”¹⁶.

Z okazji Dnia Papieskiego 16 października 2011 r. w Pilskim Domu Kultury odbył się pokaz zbiorów filatelistycznych ks. Bernarda Duszyńskiego SDB, znajdujący się obecnie w zbiorach ASIP, zatytułowany *Pielgrzym Świata*. Zorganizowany został wspólnie przez archiwum inspektoriale, parafię Św. Rodziny oraz PDK. Prezentacja spotkała się z żywym zainteresowaniem mieszkańców miasta¹⁷. Ze zbiorów powtórnie skorzystano w 2013 r. kiedy ASIP wspólnie z Salezjańską Szkołą Podstawową im. Jana Pawła II w Pile i Muzeum Okręgowym w Pile zorganizowało w jego budynkach wystawę *Pielgrzym Pokoju*. Dodatkowo zaprezentowano na niej eksponaty wypożyczone z Salezjańskiego Muzeum Misyjnego w Warszawie, kolekcję pamiątkowych medali i monet z wizerunkiem papieża Polaka oraz pamiątki związane z osobistymi kontaktami mieszkańców Piły z Janem Pawłem II. Była ona dostępna dla zwiedzających w okresie od 12 września do 24 listopada 2013 r.¹⁸, i następnie na okres trzech miesięcy przewieziona do Muzeum Ziemi Nadnoteckiej im. Wiktora Stachowiaka w Trzciance¹⁹.

W roku 2010 zintensyfikowano prace nad stałą ekspozycją muzealną na korytarzu inspektoratu przy ASIP. W gotowych już gablotach zaprezentowane zostały liczne pamiątki, paramenty liturgiczne, medale okolicznościowe, odznaczenia

¹⁵ Więcej na ten temat zob. także: 25. rocznica wprowadzenia stanu wojennego w Polsce. Sesja naukowa u salezjanów, „Ekspres lokalny”, nr 46, 14 grudnia 2006 r., s. 8; tamże, *Rozmowa z księdzem Jarosławem Wąsowiczem SDB – kierownikiem Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej*, s. 8.

¹⁶ Efektem tej współpracy był projekt zrealizowany wspólnie z Salezjańskim Stowarzyszeniem Wychowania Młodzieży, który zaowocował m.in. publikacją: J. Wąsowicz, *Śladami Sierpnia '80 w Pile*. NSZZ „Solidarność” Region Województwo Piłskie 1980-1981, Piła 2010. W l. 2004-2013 archiwum, z pozyskanych od różnych osób prywatnych dokumentów, czasopism, wydawnictw, fotografii NSZZ „Solidarność” Region Województwo Piłskie, utworzyło w ramach zbiorów specjalnych, nie dotyczących bezpośrednio działalności Zgromadzenia Salezjańskiego, kolekcję: NSZZ „Solidarność” 1980-1989. Jest to w chwili obecnej największy zbiór dokumentacji dotyczącej ruchu związkowego i opozycji w dawnym województwie piłskim, z którego korzysta wielu kwerendzistów. Częściowo kolekcja została zdigitalizowana i elektroniczna jej kopia przekazana do Instytutu Pamięci Narodowej. Oddział w Poznaniu.

¹⁷ ASIP, Akta Kancelarii ASIP, akta bez sygn., Zaproszenie na wystawę „Pielgrzym Świata”, Pilski Dom Kultury 16 października 2011 r.

¹⁸ Tamże, J. Wąsowicz, *Wystawa Pielgrzym Pokoju, Muzeum Okręgowe w Pile 2013*, s. 2-3. (druk ulotny).

¹⁹ Tamże, Pismo Edwina Klessy dyrektora biblioteki parafialnej w Trzciance do Ziemowita Niedźwieckiego dyrektora Muzeum Okręgowego w Pile, Trzcianka 25 października 2013 r.

współbraci, pamiątki po hierarchach Kościoła katolickiego wywodzących się ze Zgromadzenia Salezjańskiego – kard. Augustcie Hlondzie i abp. Antonim Baraniaku²⁰. Część ekspozycji poświęcona została kościołowi pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty z Piły, który został zburzony na rozkaz komunistycznych władz w 1975 r²¹. Ze świątyni ocalały niektóre figury i obraz Matki Bożej Częstochowskiej, który umieszczono po wojnie w jednym z bocznych ołtarzy w kościele pw. Św. Rodziny. W okresie od października do grudnia 2010 r. pięć figur znajdujących się w bardzo złym stanie poddano konserwacji zabezpieczającej przed dalszym niszczeniem. Zostały one zaprezentowane razem z planszami przedstawiającymi fotografie zniszczonego kościoła. Ze względu na wartość eksponatów stała ekspozycja muzealna przy ASIP wydaje się być przedsięwzięciem, z którego korzystać będą nie tylko goście odwiedzający zarząd zgromadzenia w Pile, ale również mieszkańcy miasta i regionu²². Część z figur została wypożyczona na wystawę czasową do Muzeum Okręgowego im. Stanisława Staszica w Pile na wystawę *Obrazy z dziejów Piły*, zorganizowaną z okazji 500-lecia miasta²³.

3. Organizacja sympozjów i konferencji naukowych

W latach 2005-2011 archiwum salezjańskie w Pile było organizatorem lub współorganizatorem kilku sympozjów i konferencji naukowych, także o wymiarze ogólnopolskim. Działalność ta została zapoczątkowana 14 maja 2005 r., kiedy to we współpracy z parafią ewangelicko-augsburską w Pile zorganizowano ekumeniczną sesję popularno-naukową *Zjednoczeni w męczeństwie*²⁴. Zaprezentowano na niej trzy tematy dotyczące martyrologium Kościołów chrześcijańskich w czasie II wojny światowej. Pierwsze dwa wystąpienia dotyczyły prześladowań,

²⁰ J. Wąsowicz, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej za lata 2009-2010*, „Kronika Inspektorialna”, 13 (2011) s. 110-117. Ekspozyty i fotografie związane z prymasem Hlondem, zostały w związku z ogłoszeniem przez Radnych Sejmiku Województwa Śląskiego roku 2013 – *Rokiem Kardynała Augusta Hlonda* wypożyczone na wystawę zorganizowaną przez Muzeum Miasta Mysłowice – *August Hlond – Prymas z Mysłowic (1881-1948)*, oraz wystawę *August Hlond – Prymas czasu narodowych wyborów*, przygotowaną przez katowicki oddział Instytutu Pamięci Narodowej. ASIP, Akta Kancelarii ASIP, akta bez sygn., Protokół zdawczo-odbiorczy, Muzeum Miasta Mysłowice 12 czerwca 2013 r; tamże, Pismo Dyrektora Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach do Kierownika Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej, Katowice 24 października 2013 r. Zob. także: L. Rotkegel, *August Hlond – Prymas z Mysłowic (1881-1948)*, Mysłowice 2013; A. Dragoń, Ł. Kobiela, *August Hlond – prymas czasu narodowych wyborów. Katalog wystawy*, Katowice 2013.

²¹ Więcej na temat okoliczności zburzenia tej świątyni zob.: J. Wąsowicz, *Okoliczności zburzenia kościoła św. Janów w Pile*, w: *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Wielkopolsce w latach 1970-1980. (Studia i materiały poznańskiego IPN, t. 12)*, red. K. Białecki, Poznań 2010, s. 189-203.

²² Por. J. Wąsowicz, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej w roku 2012*, „Kronika Inspektorialna”, 22 (2013) s. 120-127.

²³ ASIP, Akta Kancelarii ASIP, akta bez sygn., Protokół zdawczo-odbiorczy, Muzeum Okręgowe im. Stanisława Staszica w Pile, Piła 28 lutego 2013 r.

²⁴ *Ekumeniczni męczennicy. O wojennych prześladowaniach duchowieństwa i niszczeniu kościołów*, „Tygodnik Piłski”, nr 20, 17 maja 2005 r.

jakie dotknęły duchowieństwo Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce (ks. Tomasz Wola) oraz katolickie duchowieństwo narodowości polskiej na terenie Wolnej Prałatury Piłskiej (ks. Jarosław Wąsowicz SDB). Trzecia prelekcja poruszała problematykę strat materialnych kościołów chrześcijańskich w północnej Wielkopolsce, które powstały w wyniku II wojny światowej (Roman Chwaliszewski)²⁵. W symposium wzięli udział m.in. studenci Wyższej Szkoły Zawodowej w Pile, przedstawiciele władz miasta oraz wierni Kościołów ewangelickiego i katolickiego.

Kolejne sympozja były współorganizowane przez archiwum salezjańskie ze szkołami salezjańskimi w Pile i Aleksandrowie Kujawskim oraz Salezjańskim Stowarzyszeniem Wychowania Młodzieży. W związku z 25. rocznicą wprowadzenia stanu wojennego 13 grudnia 2006 r. odbyło się wspomniane już symposium *Solidarność Piłska w Podziemiu*. Natomiast 17 września 2009 r. archiwum współorganizowało sesję naukową *90-lat pracy salezjanów w Aleksandrowie Kujawskim*, która odbyła się w szkołach salezjańskich. Uczestniczyli w niej uczniowie miejscowego liceum salezjańskiego, duchowieństwo diecezjalne, przedstawiciele wspólnot salezjańskich z całej inspektorii pw. św. Wojciecha, przedstawiciele władz miejskich oraz pracownicy naukowcy z regionu. Symposium prowadził prof. Ryszard Sudziński z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Punktem centralnym jubileuszowych uroczystości była msza św. pod przewodnictwem bp. Stanisława Gębickiego z Włocławka oraz homilią ks. inspektora Zbigniewa Łepki²⁶.

11 listopada 2010 r. ASIP zorganizowało ogólnopolski kongres z okazji 100 rocznicy śmierci ks. Michała Ruy. Odbył się on w obiektach Szkół Salezjańskich przy ul. Ku Słońcu w Szczecinie. Prelegentami symposium byli czołowi historycy salezjańscy z kraju i zagranicy. Zostały na nim zaprezentowane następujące referaty: ks. dr Zenon Klawikowski z Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie – *Sylwetka duchowa ks. Michała Ruy*; ks. prof. Stanisław Zimniak z Salezjańskiego Instytutu Historycznego w Rzymie – *Dziedzictwo ks. Bosko w rękach ks. Michała Ruy (1888-1910): zarys światowej ekspansji*; ks. dr Marek Chmielewski, wykładowca WSD w Łądzie, przełożony inspektorii św. Wojciecha w Pile – *Działalność misyjna Towarzystwa św. Franciszka Salezego w okresie rektoratu ks. Michała Ruy (1888-1910)*; ks. prof. Jan Pietrzykowski z UKSW – *Sytuacja zakonów w Galicji na przełomie XIX i XX w.*; ks. prof. Stanisław Wilk, rektor KUL – *Realizacja charyzmatu salezjańskiego przez bł. Bronisława Markiewicza CSMA*; ks. dr Waldemar Żurek z Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych (KUL) – *«Casa Madre» salezjanów polskich w Oświęcimiu za rządów ks. Michała Ruy, pierwszego następcy świętego Jana Bosko*; ks. mgr Jacek Brakowski z Rumi – *«Wiadomości Salezjańskie» polska wersja*

²⁵ J. Wąsowicz, T. Wola, *Zjednoczeni w męczeństwie*, w: *Piłskie Spotkania Ekumeniczne. „Zjednoczeni w męczeństwie”*. Sesja historyczna poświęcona martyrologii Kościołów Chrześcijańskich w czasie II wojny światowej Piła 14.05.2005 r., Piła 2005, s. 3-4; tychże autorów: *Zjednoczeni w męczeństwie - Ekumeniczna sesja historyczna w Pile*, „Zwiastun Ewangelicki”, 10 (2005) s. 21.

²⁶ *90 lat szkoły*, „Gazeta Aleksandrowska”, nr 30, październik 2009, s. 6; *90-lecie Kolegium Kujawskiego*, www.aleksandrow-jk.salezjanie.pl/2009_10/90_wtrakcie/90_wtrakcie [dostęp: 17.09.2009].

«*Bolettino Salesiano*» w latach 1897-1910; ks. mgr Artur Świeży, kierownik Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Krakowskiej – *Wizytacja placówek salezjańskich na ziemiach polskich przez ks. Michała Ruę w 1901-1904 r.*; bp Enrico dal Covolo, rektor Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie – *Ks. Rua: «kopia» Księdza Bosko? Porównanie dwóch Positiones*; ks. mgr Jarosław Wąsowicz, kierownik ASIP – *Działania operacyjne Służby Bezpieczeństwa w Polsce w związku z beatyfikacją ks. Michała Ruy*²⁷. W sympozjum wzięło udział ok. 120 przedstawicieli Rodziny Salezjańskiej z całej Polski. Zakończono je projekcją filmu przedstawiającą historię działalności bł. ks. Michała Ruy, jako przełożonego zgromadzenia salezjańskiego²⁸.

Podobnym zainteresowaniem cieszyło się sympozjum naukowe poświęcone życiu i męczeństwu błogosławionych oratorianów z Poznania, które odbyło się 14 października 2011 r. w WSD Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie n. Wartą. Było ono zorganizowane przez seminarium salezjańskie, oddział poznański Instytutu Pamięci Narodowej oraz ASIP. Wzięło w nim udział wielu badaczy dziejów Wielkopolski w okresie II wojny światowej, liczni regionaliści, klerycy, pracownicy IPN z Poznania i Warszawy oraz księża salezjanie. Wszystkich uczestników sympozjum powitali ks. Ryszard Sadowski SDB (Rektor WSD TS) i dr Rafał Reczek (Dyrektor Oddziału IPN w Poznaniu). Następnie w trzech blokach tematycznych przedstawione zostały referaty. Obejmowały one kolejno zagadnienia związane ze środowiskiem, w którym wychowali się przyszli męczennicy; następnie z sytuacją Kościoła w tzw. Kraju Warty w okresie II wojny światowej, z zaangażowaniem wychowanków salezjańskich działalność konspiracyjną, okolicznościami ich aresztowania i stracenia w Dreźnie; wreszcie w ostatnim bloku tematycznym poruszona została sprawa ich procesu beatyfikacyjnego i kultu. Konferencję naukową prowadził prof. Ryszard Sudziński z UMK w Toruniu²⁹. Materiały pokonferencyjne ukazały się drukiem w serii: *Studia i materiały poznańskiego IPN*, zaś ASIP i WSD Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie, były współwydawcami tegoż tomu³⁰.

Kolejne sympozjum zorganizowane przez ASIP i parafię NMP Wspomożenia Wiernych w Rumi odbyło się 26 listopada 2011 r. Motywem podjęcia tej inicjatywy stała się setna rocznica urodzin ks. Stanisława Ormińskiego, salezjanina, muzyka i kompozytora, stąd też odbyła się pod hasłem *Ks. Stanisław Ormiński SDB*

²⁷ W. Żurek, „*Dynamiczna Wierność*” – *Ksiądz Michał Rua pierwszy następca zakonodawcy salezjanów*, ABMK, 94 (2010) s. 405-412; M. Michalak, *Kongres w 100 – lecie śmierci błogosławionego księdza Michała Rua, Szczecin 11 listopada 2010*, „Kronika Inspektorialna”, 12 (2009) s. 99-102.

²⁸ *Don Rua „il Successore”*, Produkcja: Associazione Missioni Don Bosco, Torino 2009, DVD, 22 min.

²⁹ Konferencja naukowa *Wierni do końca* – Łądy, 14 października 2011. [www:ipn.gov.pl/portal.php?serwis](http://www.ipn.gov.pl/portal.php?serwis) [dostęp 28. 10. 2011].

³⁰ *Wierni do końca. Studia i materiały źródłowe o „Poznańskiej Piątce” męczenników II wojny światowej*, w: *Studia i materiały poznańskiego IPN*, t. 21, red. R. Sierchuła, J. Wąsowicz, Poznań 2012. Obecnie staraniem IPN przygotowywana jest angielskie tłumaczenie tej publikacji zaś staraniem Salezjańskiego Instytutu Historycznego w Rzymie – jej wersja włoska.

(1911-1987). *Życie i dzieło*. Wygłoszono na nim następujące referaty: ks. Jarosław Wąsowicz SDB (ASIP) – *Droga życia ks. Stanisława Ormińskiego SDB (1911-1987)*; ks. Krzysztof Niegowski SDB (UKSW) – *Muzyczne pasje ks. Stanisława Ormińskiego SDB*; Paulina Poławska – *Festiwal muzyki religijnej w Rumi im. ks. Stanisława Ormińskiego SDB 1989-2011*; Urszula Klawiter – *Ks. Stanisław Ormiński we wspomnieniach*. Sympozjum towarzyszyła okolicznościowa wystawa oraz koncert chórów. W niedzielę 27 listopada, kierownik ASIP, ks. Jarosław Wąsowicz, w ramach okolicznościowego kazania przypomniał na wszystkich mszach św. sylwetkę tego zasłużonego kapłana, który w rumskiej parafii posługiwał przez ostatnie 26 lat swojego życia³¹.

Z inicjatywy metropolity szczecińsko-kamieńskiego abpa Andrzeja Dzięgi, archiwum inspektorialne współorganizowało 22 października 2013 r w Dębnie konferencję naukową *Kardynał August Hlond, Salezjanin, Prymas Polski i Mąż Stanu. Rodzina Salezjańska w hołdzie duchowemu synowi św. Jana Bosko, Wielkiemu Prymasowi w 65 rocznicę śmierci*. Partnerami w przygotowaniu tego sympozjum byli: Associazione dei Cultori di Storia Salesiana – sekcja polska, Inspektorat Towarzystwa Salezjańskiego w Pile oraz Parafia pw. świętych Apostołów Piotra i Pawła w Dębnie. W programie konferencji znalazły się referaty przygotowane głównie przez środowisko salezjańskich historyków. Uczestnicy konferencji mogli więc wysłuchać kolejno: ks. Artura Świeżego (Archiwum Salezjańskie Inspektorii Krakowskiej) – *Działalność ks. A. Hlonda w Przemyślu*; ks. Stanisława Wilka (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) – *Rola kard. Augusta Hlonda w Kościele polskim w okresie międzywojennym*; ks. Krzysztofa Lisa (Associazione dei Cultori di Storia Salesiana) – *Prymas Polski kard. A. Hlond a papież Pius XII*; ks. Stanisława Zimniaka (Salezjański Instytut Historyczny w Rzymie) – *Prymas Polski kard. August Hlond na forum międzynarodowym*; ks. Jana Pietrzykowskiego (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) – *Sytuacja salezjanów w Polsce po II wojnie światowej*; ks. Jacka Brakowskiego (Associazione dei Cultori di Storia Salesiana) – *Wizyta w Polsce kard. Bernarda Griffina*; ks. Krzysztofa Butowskiego (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) – *Problematyka listów pasterskich kard. Augusta Hlonda, prymasa Polski w latach 1945-1948*; Joanny Olbert (Associazione dei Cultori di Storia Salesiana) – *Zadania świeckich w Kościele w świetle nauczania kard. Hlonda*; ks. Jarosława Wąsowicza (Archiwum Salezjańskie Inspektorii Piskiej) – *Troska salezjańskiej inspektorii pw. św. Wojciecha w Pile o upamiętnianie postaci prymasa Polski kard. Augusta Hlonda SDB*³².

Ogłoszenie przez Stolicę Apostolską daty kanonizacji Jana Pawła II stało się bezpośrednim impulsem do przygotowania z okazji Dni Papieskich konferencji

³¹ *Stulecie urodzin ks. S. Ormińskiego pod patronatem „Gazety Rumskiej”*. Książka, sympozjum i koncert, „Gazeta Rumska”, 10 (2012) s. 5.

³² ASIP, Akta Kancelarii ASIP, akta bez sygn., Program konferencji *Kardynał August Hlond. Salezjanin, Prymas Polski i Mąż Stanu. Rodzina Salezjańska w hołdzie duchowemu synowi św. Jana Bosko, Wielkiemu Prymasowi w 65. rocznicę śmierci*, Dębno 22 października 2013 r.; R. Gołębiowski, *Kard. A. Hlond – salezjanin, prymas Polski i mąż stanu. Sympozjum naukowe w Dębnie*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”, dodatek do tyg. „Niedziela”, 44 (2013) s. 3, 6.

naukowej *Błogosławiony Jan Paweł II Prorok Nadziei*. Jej organizatorami była Salezjańska Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Pile, Inspektoriatne Biuro ds. Szkół i Ośrodków Wychowawczych oraz Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej. Konferencja odbyła się 16 października 2013 r. w auli szkoły salezjańskiej przy ul. Generała Andersa w Pile. Po przywitaniu uczestników przez dyrektora placówki ks. Krzysztofa Nestoruka SDB konferencja odbyła się w dwóch częściach, na każdą składał się referat naukowy i świadectwo osobistego spotkania z Ojcem Świętym. W części pierwszej były to wystąpienia: ks. Jarosława Wąsowicza SDB – *Pierwsze pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny w kontekście wydarzeń politycznych Polsce w latach 1978-1987* oraz Anny Janiszewskiej – *Pokolenie ks. Karola Wojtyły*; w drugiej natomiast ks. Adama Popławskiego SDB – *Jana Pawła II bitwa o Życie* i Grzegorza Piechowiaka – *Moje wspomnienia o Janie Pawle II*. Konferencja zakończyła się koncertem chóru szkolnego i akademią ku czci błogosławionego Jana Pawła II³³.

W ostatnich latach z inicjatywy archiwum inspektoriatnego prowadzono także okolicznościowe wykłady z archiwistyki dla studentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej oraz nowicjuszy salezjańskich w Swobnicy w ramach zajęć z Historii Zgromadzenia³⁴. W październiku 2013 r. kierownik ASIP zainaugurował cykl comiesięcznych wykładów *Kościelne Dzieje Piły*, które w odbywają się w parafii Św. Rodziny w Pile. Współorganizatorem tego naukowego wydarzenia, obok salezjańskiego archiwum i parafii, jest Archiwum Diecezji Koszalińsko-Kołońskiej³⁵.

4. Działalność wydawnicza ASIP

W omawianym okresie archiwum prowadziło także działalność wydawniczą. Aktualnie ukazują się dwie serie wydawnicze. W pierwszej, zatytułowanej *Seria biograficzna pod patronatem ASIP*, ukazały się pozycje prezentujące postaci: ks. Lucjana Gierosa SDB – wybitnego duszpasterza, budowniczego i organizatora placówek salezjańskich w Rumi i Szczecinie³⁶, ks. Stanisława Olędzkiego SDB – przedwcześnie zmarłego poety, wybitnego wychowawcy młodzieży³⁷, Sługi Bo-

³³ Tamże, *Zaproszenie na konferencję naukową „Błogosławiony Jan Paweł II – Prorok Nadziei”, Piła 16 października 2013 r.*

³⁴ J. Wąsowicz, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektoriatu Pilskiej za lata 2006-2007*, „Kronika Inspektoriatna”, 1 (2008) s. 75-80; tenże, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektoriatu Pilskiej w roku 2008*, „Kronika Inspektoriatna”, 5 (2009) s. 76-82; tenże, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektoriatu Pilskiej za lata 2009-2010*, s. 110-117; tenże, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektoriatu Pilskiej w roku 2011*, „Kronika Inspektoriatna”, 16 (2011) s. 112-124; tenże, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektoriatu Pilskiej w roku 2012*, s. 120-127.

³⁵ ASIP, Akta Kancelarii ASIP, akta bez sygn., Program cyklu wykładów *Kościelne Dzieje Piły* zorganizowanych z okazji 500-lecia miasta, 1-4. (druk ulotny).

³⁶ J. Brakowski, *Życie i działalność duszpasterska ks. Lucjana Gierosa SDB 1930-2006*, Szczecin 2008.

³⁷ *Testament Ostatni. Ks. Stanisław Olędzki (1941-1991)*, red. S. Dąbek, T. Kamiński, J. Wąsowicz SDB, Piła 2009.

zego ks. Franciszka Miśki SDB – męczennika z Dachau³⁸ oraz ks. Stanisława Ormińskiego – muzyka, kompozytora, autora melodii *Apelu Jasnogórskiego*³⁹.

W roku 2009 zainaugurowano kolejną serię wydawniczą: *Studia i materiały źródłowe pod patronatem Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej*. Dotychczas w jej ramach ukazały się dwie pozycje zawierające materiały z omówionych powyżej sympozjów w Aleksandrowie Kujawskim i Szczecinie⁴⁰. Dodać należy, że władze inspektorii zaakceptowały kolejne publikacje, które ukazały się w najbliższym czasie w ramach obu serii wydawniczych. Zezwoliły również na utworzenie kolejnego cyklu – *Seria bibliograficzna pod patronatem ASIP*⁴¹.

Z inicjatywy ASIP tematyce historycznej poświęcono kilka numerów kwartalnika „Kronika Inspektorialna”. W związku z ogłoszeniem 2008 r. *Rokiem Hlondowskim*, we współpracy z panią Joanną Olbert, reprezentującą Akcję Katolicką przy parafii NMP Wspomożenia Wiernych w Rumi oraz Pomorski oddział Katolickiego Stowarzyszenia Civitas Christiana w Gdańsku, staraniem kierownika ASIP jeden z numerów „Kroniki Inspektorialnej” poświęcony został tematycznie inicjatywom związanym z promocją postaci tego wybitnego prymasa Polski i salezjanina. Zaprezentowano w nim m.in. biografię kardynała Hlonda, modlitwy o jego beatyfikację, najnowsze publikacje dotyczące jego osoby, konspekty katechez poświęconych życiu i działalności prymasa oraz regulamin IV Ogólnopolskiego Konkursu: *Prymas Polski kard. August Hlond Bogu i Ojczyźnie*⁴².

Pierwszy numer „Kroniki Inspektorialnej” w 2009 r. za temat przewodni obrał *150 lat Zgromadzenia Salezjańskiego*. W części przeznaczony na *varia* zaprezentowano w nim artykuły poświęcone historii inspektorii św. Wojciecha w Pile i podjętym inicjatywom badawczym związanym z tą tematyką; historii powstania Zgromadzenia Salezjańskiego; symbolice godła zakonnego salezjanów oraz kolejnej edycji ogólnopolskiego konkursu o kard. Augustynie Hlondzie⁴³.

Z okazji 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej, „Kronikę Inspektorialną” za trzeci kwartał 2009 r., dedykowano martyrologii salezjanów podczas okupacji. Na łamach pisma ukazały się artykuły poświęcone ks. Ignacemu Błazewskiemu (1906-1939), który był pierwszą ofiarą spośród salezjanów polskich po wybuchu wojny; sylwetkom salezjanów z Aleksandrowa Kujawskiego rozstrzelanym

³⁸ J. Wąsowicz, *Sługa Boży ks. Franciszek Miśka SDB (1898-1942). Życie i męczeństwo*, Piła 2011.

³⁹ *Muzyk na Służbie Bożej. Ks. Stanisław Ormiński SDB (1911-1987)*, red. K. Niegowski SDB, J. Wąsowicz SDB, Piła-Rumia 2011.

⁴⁰ *Salezianie w Aleksandrowie Kujawskim 1919-2009. Studia i materiały źródłowe*, pod red. J. Wąsowicza, Piła 2009; *Dynamiczna wierność. Błogosławiony ks. Michał Rua, pierwszy następca ks. Bosko, Przełożony Generalny Towarzystwa św. Franciszka Salezego (1888-1910), inicjator dzieła salezjańskiego na Ziemiach Polskich*, pod red. J. Wąsowicza, Piła 2010.

⁴¹ Będą to m.in. edycje źródłowe: wspomnienia duszpasterza Ziem Odzyskanych ks. Franciszka Słomy SDB; kronika parafii św. Rodziny w Pile z l. 1978-1989, autorstwa ks. Stanisława Styry SDB, która ukaże się prawdopodobnie pod tytułem *Pilskie drogi do wolności*; materiały z sympozjum o kardynale Hlondzie z 22 października 2013 r., które odbyło się w Dębnie oraz pamiątkowa publikacja *Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej w l. 2004-2014*.

⁴² *Rok Hlondowski*, „Kronika Inspektorialna”, 2 (2008) s. 129-169.

⁴³ *150 lat Zgromadzenia Salezjańskiego*, „Kronika Inspektorialna”, 5 (2010) s. 95-126.

w Górnej Grupie w listopadzie 1939 r. oraz artykuł omawiający listy obozowe ks. Wiktora Jacewicza z Dachau, które znajdują się w zasobach naszego archiwum⁴⁴.

Kolejny numer „Kroniki Inspektorialnej”, której myśl przewodnia poświęcona była historii, ukazał się w 2010 r. z okazji 150. rocznicy polskiego harcerstwa. W dziale *varia*, zamieszczono w związku z tym jubileuszem artykuł o historii krzyża harcerskiego oraz dwa teksty prezentujące działalność harcerską ks. Wacława Nowaczyka i ks. Wiktora Jacewicza. Przedstawiono także sylwetkę i harcerski życiorys ks. Kazimierza Chudzickiego z inspektorii pilskiej, aktualnego kapelana naczelnego Związku Harcerstwa Rzeczpospolitej⁴⁵.

Natomiast w 2011 roku z racji przygotowania całego Zgromadzenia Salezjańskiego do uroczystości 200. rocznicy urodzin św. Jana Bosko, którą obchodzić będziemy w 2015 r. tematyce historycznej zostały poświęcone wszystkie numery „Kroniki Inspektorialnej”. W numerze pierwszym kwartalnika zaprezentowano artykuły z duchowości salezjańskiej⁴⁶; w drugim materiały związane z zakończeniem procesu beatyfikacyjnego Sługi Bożego ks. Franciszka Miśki SDB, męczennika z Dachau, który jest kandydatem na ołtarze z naszej inspektorii⁴⁷; w trzecim ukazały się artykuły związane z historią życia i duchowością św. Franciszka Salezego⁴⁸ i w czwartym – poświęcone historii życia i działalności duszpasterskiej ks. Jana Bosko⁴⁹. W roku 2012 dodatki historyczne ukazały się w związku z refleksją nad systemem wychowawczym ks. Bosko⁵⁰, zakończeniem Jubileuszu 90-lecia pracy salezjanów w Łądzie⁵¹, 70. rocznicy męczeńskiej śmierci błogosławionej *Poznańskiej Piątki* salezjańskich oratorianów z Poznania⁵².

Zakończenie

Wydaje się, że zaprezentowane inicjatywy naukowe i edukacyjne prowadzone przez archiwum salezjańskie, świadczą o dynamicznym rozwoju tej instytucji

⁴⁴ *Martyrologium salezjanów polskich w czasie II wojny światowej. Wspomnienie pierwszych ofiar salezjanów z inspektorii północnej w 70. rocznicę wybuchu wojny*, „Kronika Inspektorialna”, 7 (2009) s. 151-174.

⁴⁵ „*Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce*”. Jubileusz 100 –lecia Harcerstwa Polskiego, „Kronika Inspektorialna”, 10 (2010) s. 109-140.

⁴⁶ *Przygotowanie do Jubileuszu 200. rocznicy św. Jana Bosko cz. I: w kręgu duchowości i historii salezjańskiej*, „Kronika Inspektorialna”, 13 (2011) s. 131-185.

⁴⁷ *Proces beatyfikacyjny Sługi Bożego ks. Franciszka Miśki*, „Kronika Inspektorialna”, 14 (2011) s. 117-132.

⁴⁸ *Św. Franciszek Salezy patron naszego zgromadzenia*, „Kronika Inspektorialna”, 15 (2011) s. 121-144.

⁴⁹ „Kronika Inspektorialna”, 16 (2011) s. 155-196.

⁵⁰ Por. S. Zimniak, *System wychowawczy św. Jana Bosko. Kontekst formacji i jego podstawy w odniesieniu do wychowawcy*, „Kronika Inspektorialna”, 17 (2012) s. 143-161.

⁵¹ *Zakończenie Jubileuszu 90-lecia pracy salezjanów w Łądzie*, „Kronika Inspektorialna”, 18 (2012) s. 149-162.

⁵² *70. rocznica męczeńskiej śmierci błogosławionych oratorianów z Poznania*, „Kronika Inspektorialna”, 19 (2012) s. 147-167.

i otwartości na wyzwania promujące wielopłaszczyznową działalność archiwum kościelnego. Takie zaangażowanie jest możliwe dzięki życzliwości przełożonych inspektorii oraz systematycznej współpracy z wieloma instytucjami zarówno w kraju, jak i za granicą. Na zakończenie warto więc odnotować, że przez ostatnie lata ASIP w realizacji różnych przedsięwzięć badawczych podejmowało współpracę z innymi archiwami salezjańskimi (Archiwum Salezjańskie Inspektorii Warszawskiej, Archiwum Salezjańskie Inspektorii Krakowskiej, Biblioteka WSD TS w Łądzie, Centralne Archiwum Salezjańskie w Rzymie, belgijski ośrodek Don Boscobibliothek w Oud-Heverlee, Salezjański Ośrodek Dokumentacji Duszpasterskiej przy Polskiej Misji Katolickiej w Sztokholmie), diecezjalnymi (Archiwum Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, Archiwum Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, Archiwum Archidiecezji Poznańskiej), Archiwum Dachauowczyków w Kaliszu, Ośrodkiem Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL, Muzeum Okręgowym im. Stanisława Staszica w Pile, Archiwum NSZZ „Solidarność” okręg Piła, Salezjańskim Stowarzyszeniem Wychowania Młodzieży, Międzynarodowym Stowarzyszeniem Miłośników Historii Salezjańskiej (ACCSA)⁵³ oraz ze Stowarzyszeniem Archiwistów Kościelnych⁵⁴.

Podkreślić należy wielopłaszczyznową współpracę z poznańskim oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej. Nie ogranicza się ona tylko do udostępniania przez Instytut materiałów archiwalnych, którymi jesteśmy zainteresowani, ale również przejawia się w czynnym udziale naszych współpracowników w sympozjach naukowych organizowanych przez ten oddział i publikacjach w wydawnictwach IPN. W ramach tej współpracy w 2014 r. opublikowany zostanie m.in. *Pamiętnik z Dachau* ks. Jana Wosia SDB, który w oryginale znajduje się w zasobach naszego archiwum.

słowa kluczowe: Piła, salezjanie, archiwum zakonne, archiwum kościelne, działalność naukowa, działalność edukacyjna

⁵³ Wąsowicz, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej za lata 2006-2007*, s. 75-80; tenże, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej w roku 2008*, s. 76-82; tenże, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej za lata 2009-2010*, s. 110-117; tenże, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej w roku 2011*, s. 112-124; tenże, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej w roku 2012*, s. 120-127.

⁵⁴ Dyrektor archiwum ks. Jarosław Wąsowicz SDB, jest członkiem Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych od roku 2004, od dwóch kadencji zarządu SAK członkiem komisji rewizyjnej, od 2012 r. członkiem Komitetu Redakcyjnego biuletynu SAK „Archiva Ecclesiastica”. Por. *Lista członków Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych – stan 31 grudnia 2004 r.*, AE, 1 (2004) s. 42; *Prezentacja nowych władz Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych*, AE, 5 (2008) s. 135-136; *Prezentacja nowych władz Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych*, AE, 6 (2013) s. 133-134.

**SCHOLARLY AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE CHURCH
ARCHIVE BASED ON THE EXAMPLE OF THE SALESIAN ARCHIVE
OF THE PROVINCE OF PIŁA**

Summary

The Salesian Archive of the Province of Piła (ASIP) was founded when the new Salesian Province of Piła was created in December 1979. The most extensive group of records in this archive concerns the territorial and personnel development of the Province of Piła, its apostolic activities, property and history. The precious collections also include legacies. In recent years, the main part of the archive activities has been focused on organizing and describing the fonds. In the years 2004-2011 the Salesian Archive of the Province of Piła in collaboration with other institutions organized several exhibitions, which were well received. In the years 2005-2011 the archive organized or co-organized several symposia and academic conferences, including the all-Poland ones.

During the period under discussion, the archive also dealt with publishing activities. Currently it releases two book series. The first one, entitled Biographical series under the auspices of ASIP, includes publications presenting the priests: Lucjan Gieros SDB, Stanisław Ołędzki SDB, Franciszek Miński SDB and Stanisław Ormiński.

In 2009, another series of publications was released: Studies and source materials under the auspices of the Salesian Archive of the Province of Piła. So far, there have been two publications containing materials from the symposia in Aleksandrów Kujawski and Szczecin. A new series was also created – Bibliographic Series under the auspices of ASIP.

Keywords: Piła, The Salesians, monastic archive, church archive, scholarly activity, educational activity

Translated by Aneta Kiper